

Norðurþing
Ketilsbraut 7-9
640 HÚSAVÍK

Garðabær, 28. september 2023
Málsnúmer: 202309-0001
SS

Efni: Umsögn um skipulags- og matslýsingu fyrir endurskoðun Aðalskipulags Norðurþings 2010-2030.

Vísað er í tölvubréf frá Norðurþingi í gegnum Skipulagsgátt, dags. 31. ágúst 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um skipulags- og matslýsingu fyrir heildarendurskoðun á aðalskipulagi sveitarfélagsins.

Náttúrufræðistofnun hefur farið yfir framangreinda skipulagslýsingu og telur, með hliðsjón af hlutverki stofnunarinnar, að í henni komi fram það helsta sem þarf að fjalla um í frekari vinnu við endurskoðun aðalskipulagsins. Stofnunin vill koma eftirfarandi ábendingum á framfæri:

Stefnumótun um verndun náttúru og sjálfbæra auðlindanýtingu er hefur áhrif á landnotkun af ýmsum toga er mikilvægur þáttur við undirbúning aðalskipulags. Ærið tilefni er fyrir sveitarfélagið að móta sér stefnu um verndun og endurheimt líffræðilegrar fjölbreytni og innleiða í áherslur aðalskipulagsins enda sveitarfélög með mikilvægt hlutverk (ekki síst með skipulagsskyldu sinni) við að vinna gegn hnignun líffræðilegrar fjölbreytni sem er ein stærsta umhverfisvá samtímans samhliða og í nánu sambandi við áhrif loftslagsbreytinga. Í drögum að nýrri landsskipulagsstefnu sem kynnt hafa verið í samráðsgátt stjórnvalda er lögð mikil áhersla á líffræðilega fjölbreytni.

Almennt vill Náttúrufræðistofnun benda á að í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 er að finna ýmis ákvæði sem eru leiðbeinandi um hvernig ber að nálgast vernd náttúruminja (s.s. lífríkis, jarðminja og landslags). Náttúrufræðistofnun leggur áherslu á að í allri matsvinnu/skipulagsvinnu sé skoðað hvernig framkvæmdir/skipulag samræmast almennum markmiðum laganna sem koma fram í 1., 2. og 3. gr. þeirra, 1. gr. (Markmið laganna), 2. gr. (Verndarmarkmið fyrir vistgerðir, vistkerfi og tegundir) og 3. gr. (Verndarmarkmið fyrir jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni). Einnig þarf að skoða einstakar greinar sem geta átt við. Hér má t.d. nefna greinar 6. til 12. um meginreglur hvað varðar náttúru- og umhverfisvernd, 14. gr. um hlutverk náttúruverndarnefnda, kafla IV um almannarétt, útivist og umgengni, kafla IX um friðun vistkerfa, vistgerða og tegunda, 61. gr. um sérstaka vernd vistkerfa, jarðminja o.fl., 63. grein um framandi lífverur og svo auðvitað kafla XII um skipulagsgerð, framkvæmdir og fleira, greinar 68. til 73., þar sem komið er inn á gerð skipulagsáætlana, hönnun mannvirkja og ræktun. Við gerð skipulagsáætlana er mikilvægt að skoða áhrif skipulagsins eða hugsanlegra framkvæmda m.t.t. allra framangreindra lagagreina sem ýmist geta átt við eða ekki.

Náttúrufræðistofnun vill einnig benda á að finna má ýmsar upplýsingar um náttúru Íslands á heimasíðu stofnunarinnar www.ni.is þ.á.m. eftirfarandi gögn sem geta komið að notum:

- Fjölrit nr. 54, Vistgerðir á Íslandi, (http://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_54.pdf) og kortasjá <http://ni.is/midlun/utgafa/kort/vistgerdakort>
- Fjölrit nr. 55, Mikilvæg fuglasvæði, (http://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_55.pdf) <http://ni.is/dyr/fuglar/mikilvaeg-fuglasvaedi>

Jafnframt ber að benda á tillögur Náttúrufræðistofnunar til umhverfis-, orku- og loftslagsmálaráðherra, um að vernda skuli ákveðin svæði á landinu og að þau verði sett á framkvæmdaáætlun eða B-hluta náttúruminjaskrár í samræmi við lög nr. 60/2013. Öll svæðin má sjá hér: (<http://ni.is/midlun/natturuminjaskra>) en einnig má skoða tillögurnar í kortasjá, / (<https://natturuminjaskra.ni.is/>). Á það skal bent að tillögur Náttúrufræðistofnunar til ráðherra eru enn í formlegu rýniferli í samræmi við 36. grein fyrrgreindra laga. Á þessari stundu segja tillögurnar því ekkert um hvort ákveðið skipulag/starfsemi falli að verndartillögu eða ekki eða hvort tillaga nái fram að ganga. Nái tillögurnar fram að ganga á einnig eftir að fjalla um skilamála sem varða verndina. Lögð er áhersla á að hér er um faglegt álit Náttúrufræðistofnunar að ræða sem eftir á vinna úr í samræmi við lög um náttúruvernd. Finna má upplýsingar um aðferðafræði við mat á verndargildi og val á verndarsvæðum hér: (<http://utgafa.ni.is/skyrslur/2019/NI-19008.pdf>).

Í skipulags- og matslýsingunni er ekki greint frá þeim svæðum sem eru meðal tillagna Náttúrufræðistofnunar fyrir B-hluta náttúruminjaskrár og eru innan marka sveitarfélagsins að öllu leyti eða hluta, en það eru eftirfarandi svæði:

- Tjörnes – tilnefnt vegna jarðminja <https://www.ni.is/is/midlun/natturuminjaskra/tjornes-0>
- Tjörnes – tilnefnt vegna fuglalífs <https://www.ni.is/is/midlun/natturuminjaskra/tjornes>
- Leirhnjúkur-Gjástykki – tilnefnt vegna jarðminja (lítill hluti svæðis). <https://www.ni.is/is/midlun/natturuminjaskra/leirhnjukur-gjastykki>.
- Öxarfjörður – tilnefnt vegna fuglalífs <https://www.ni.is/is/midlun/natturuminjaskra/oxarfjordur>
- Melrakkaslétta – tilnefnt vegna kaldra linda, fjöruvistgerða og fuglalífs. <https://www.ni.is/is/midlun/natturuminjaskra/melrakkasletta>

Svæði þessi eru öll vel þekkt fyrir merka náttúru og lengi verið skilgreind sem svæði með hátt verndargildi. Melrakkaslétta er víðáttumikið svæði og meðal mikilvægustu svæða landsins þegar kemur að búsvæðum fugla, einkum fugla sem dvelja við sjó og í fjörum en einnig vegna búsvæða vatnafugla og fálka. Í Öxarfirði eru lykilbúsvæði fyrir vatnafugla eins og lóm og flórgoða og varpsvæði skúms og svartbaks sem báðir eru á válista. Á Tjörnesi eru einstök steingervingasvæði sem mikilvægt er að vernda fyrir margvíslegu álagi og verndargildi ummerkja Kröfluelda og annarra eldsumbrota norðan Mývatns sem falla innan tillögusvæðisins Leirhnjúks-Gjástykkis þarf ekki að fjölyrða. Sveitarfélagið er hvatt eindregið til að leggja áherslu á að hefja feril við að skoða hvernig styrkja má verndun þessara stórmerku og verðmætu náttúrusvæða. Til þess má beita friðlýsingum, friðun vistgerða/tegunda eða hverfisvernd eftir atvikum.

Í sveitarfélaginu eru fundarstaðir sjaldgæfra plöntutegunda sem eru friðaðar skv. auglýsingu nr. 1385/2021 og/eða eru á válista. Við skipulagsáform við og í næsta nágrenni við fundarstaðina þarf að tryggja verndun þessara tegunda. Náttúrufræðistofnun er tilbúin til frekari ráðgjafar um þetta atriði, og hefur þegar rætt það á samráðsfundi við undirbúning skipulagslýsingarinnar.

Eins og fram kemur í skipulagslýsinguinni er töluvert um bæði jarðminjar og vistgerðir sem njóta verndar skv. 61. greinar laga nr. 60/2013 um sérstaka verndun. Huga þarf vandlega að skipulagi og framkvæmdum sem geta raskað þessum náttúrufræðistofnum og eins og segir í skipulagslýsinguinni ástæða til að horfa til þessa við endurskoðun hverfisverndar.

Við stefnumótun á nýtingu vindorku er afar mikilvægt að horft sé til áhrifa á náttúrufar, m.a. landslag og gróður, en ekki síst fuglalíf. Það mat þarf að horfa til bæði staðbundinna áhrifa á t.d. búsvæði en einnig á áhrif á farleiðir fugla um svæðið m.a. tegunda sem eiga í mestri hættu á að verða fyrir áflugi eins og andfuglar og ránfuglar. Mikilvæg fuglasvæði eru innan sveitarfélagsins og um þau er umtalsverð umferð fugla, bæði á fartíma sem og varptíma. Sérstaklega ber þar að nefna Öxarfjörð og Melrakkaslétu.

Stefnt er að því að yfirfara stefnu um frístundabyggð og skógrækt. Náttúrufræðistofnun vill leggja áherslu á að við skipulag nýrra svæða fyrir frístundabyggð eða stækkun svæða beri að meta vandlega umhverfisáhrif. Mikil ásókn er í land fyrir frístundabyggðir víða um land. Óvíða er land sem oft er að mestu ósnortið tekið undir frístundabyggð. Þó slík svæði séu ekki alltaf skilgreind með hátt verndargildi hvert og eitt geta þau skipt miklu máli sem t.d. búsvæði mófugla, en Ísland ber alþjóðlega ábyrgð á nokkrum stofnum mófugla sem eru útbreiddir á landinu en dvelja í mólendi og votlendi og gjarnan á opnu landi. Þetta eru t.d. heidlóa, jaðrakan, lóupræll, spói og stelkur. Rannsóknir héraðs hafa sýnt að þessum tegundum er sumum að fækka og að þær almennt forðist nábyli við mannvirki s.s. sumarhús, vegi og aðra innviði sem og mikla skógrækt. Náttúrufræðistofnun telur afar mikilvægt að sveitarfélög séu meðvituð um þetta atriði og skoði hvernig við skipulag megi tryggja að ekki sé um of gengið á þessi búsvæði og að nægilega mörg og stór lítt snortin heppileg búsvæði séu til staðar. Stofnunin er tilbúin til frekari ráðgjafar um áhrif skipulags á mófugla sem varðar ekki einungis ákvarðanir um frístundabyggð og skógrækt heldur einnig stækkun þéttbýlis, landbúnað, ferðaþjónustu o.fl.

Við ákvarðanatöku um legu línumannvirkja fyrir flutningskerfi rafmagns þarf að meta áhrif á náttúru, bæði rask á jarðminjar og gróður en einnig áflugshættu fyrir fugla.

Við stefnumótun um efnistöku þarf að taka vandlega tillit til verndargildis jarðminja sem efnistakan getur haft áhrif á sem og ásýndaráhrif á landslag.

Óbyggð víðerni eru víðáttumikil innan sveitarfélagsins, sérstaklega í austurhluta þess. Mikilvægt er að sveitarfélagið marki sér stefnu um verndun þeirra og meti m.a. áhrif framkvæmda af ýmsum toga á víðerni m.a. tengt ferðaþjónustu ef svo ber undir.

Náttúrufræðistofnun leggur áherslu á að allar ákvarðanir í mats- eða skipulagsvinnu byggi á sem bestum þekkingargrunni hvað varðar náttúrufar og að alltaf sé leitað leiða til að koma í veg fyrir neikvæð áhrif á náttúruna. Náttúrufræðistofnun áskilur sér rétt til að koma að frekari

athugasemdum á síðari stigum málsins og er tilbúin til frekari ráðgjafar um einstök efnisatriði ef óskað er eftir því eins og fram hefur komið í umsögninni.

Virðingarfyllst,

A handwritten signature in black ink, reading "Snorri Sigurðsson". The script is cursive and fluid, with the first letter 'S' being particularly large and stylized.

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs